

Kusturica će Greifa ugostiti u Andrićgradu

Jasenovac u režiji Emira Kusturice

Nekada slavni reditelj postao je vrlo blizak sa Gideonom Greifom, autorom knjige u kojoj poredi Auschwitz i Jasenovac, a autor je i kritizirane izložbe koja je otvorena u UN-u

Piše: **NISAD SELIMOVIĆ**

Čuveni izraelski historičar i najpoznatiji istraživač genocida u Drugom svjetskom ratu Gideon Greif predložio je reditelju Emiru Kusturici da snimi film o stradanjima i strahotama u Jasenovcu, gdje je ubijeno više stotina hiljada Srba, Jevreja i Roma. Greif, koji će 15. decembra biti gost Andrićgrada, gdje će održati predavanja o jasenovačkoj golgoti, smatra da je "proslavljeni reditelj, značajne međunarodne reputacije, najbolji izbor jer će privući pažnju najšire svjetske publike".

Po svemu sudeći, Kusturica je ostao oduševljen, te je na ovaj izazov odgovorio pozitivno. Kazao je, pišu srpski mediji, da je "počastvovan ponudom i da je vrlo zainteresovan za ovaj projekat".

Greif je nedavno na Sajmu knjiga u Beogradu predstavio monografiju "Jasenovac - Auschwitz Balkana. Ustaška imperija okrutnosti". Glavni istraživač Instituta za holokaust Shem Olam u ovom djelu prvi put je uradio uporednu analizu Auschwitza i Jasenovca. Kada je riječ o žrtvama Jasenovca, Greif navodi da je bilo najmanje 750.000 mrtvih i podsjeća da je državna komisija 1945. odredila da ih je bilo oko 1.500.000. On je naglasio da i u Jasenovcu, kao i drugim logorima, nije bilo dovoljno samo ubiti žrtve, već ih je trebalo izložiti torturi i poniziti. U monografiji je opisao 57 metoda mučenja koje su koristile ustaše.

- Jasenovac je bio izuzetno surov, čak su i SS oficiri govorili da je ovaj logor bio previše brutalan, rekao je na promociji autor.

- Sama smrt nije bila dovoljna, već i da žrtve pate. Nesporno je da su zločini počinjeni u Jasenovcu među najbrutalnijim u historiji svijeta. Tamo su pogažena sva ograničenja neljudskosti. Zato je veoma važno da se ovaj dio historije ponovo osvjetli. Žrtvama dugu-

jemo pravo i na pravdu i na nezaborav, dodao je on.

Greif je bio i glavni kustos izložbe o Jasenovcu koja je početkom ove godine predstavljena u zgradi Ujedinjenih nacija u New Yorku, a u sklopu događaja kojima se u 2018. podsjeća na holokaust. Srbijansko Ministarstvo vanjskih poslova je tim povodom ponosno ustvrdilo da je to "najveća i najmonumentalnija izložba o Jasenovcu koja će prvi put

biti postavljena u UN-u sa sedam tona opreme i eksponata koji će na multimedijski način predstaviti Srbiju kroz srpsko-židovski projekt u povodu obilježavanja Međunarodnog dana holokausta".

Međutim, isto ministarstvo, samo hrvatsko, nakon otvaranja je poručilo "da se tom izložbom manipulira i da ona plasira lažne podatke, a stradanja žrtava u tom ustaškom logoru za vrijeme Drugog svjetskog rata koristi u propagandne svrhe".

Prije otprilike pola godine, pojavila se i vijest da je Republika Srbija pripremila 20 miliona eura za film o temi Jasenovca, a na tu je ideju, pisali su, došao sam predsjednik Aleksandar Vučić. Pisalo se i da bi trebali biti angažirani poznati glumci iz Hollywooda. Prisan odnos Greifa i Kusturice potvrđuje da je projekat već u fazi skoro-pa-dogovora, a sve će vjerovatno biti jasnije nakon sastanka u "Disneylandu na Drini". Za ovu temu se veže i poništenje konkursa Filmskog centra Srbije za finansiranje i sufinansiranje projekata s nacionalnom temom, na koji su projekat slične teme, a naslova "Djeca Kozare", prijavili reditelj Lordan Zafranović i scenarist Arsen Diklić.

Iz ratova nismo naučili dovoljno

Austrijski publicist Hubert Nowak u Sarajevu je predstavio knjigu "Austrijsko stoljeće: 1918-2018", a za Oslobođenje govori o Austriji i Evropi nakon Velikog rata

Razgovarao: **NISAD SELIMOVIĆ**

Rotary Club Sarajevo International Delta prošle godine je uspostavio praksu javnih predavanja kako bi ponudio jedinstvenu platformu za diseminaciju stručnih istraživanja i pridonio širenju savremene misli i kreativnosti. Podizanjem razine općeg i specijaliziranog znanja o ključnim temama, serija predavanja ima za cilj podržati intelektualni diskurs i razmjenu ideja, ali i povećati javnu i privatnu odgovornost u pronalaženju rješenja modernim izazovima. Ovaj specijalizirani format predavanja pruža priliku osobama s velikim interesom za kritične savremene teme da čuju stručna mišljenja, ali i upoznaju ljude sličnih interesa.

Upravo tim povodom, sarajevski Rotary je ugostio uglednog austrijskog novinara i autora Huberta Nowaka, koji je pred značajnom publikom održao predavanje o temi "Austrijsko stoljeće". Ovo izlaganje je u neku ruku bilo i promocija njegove nove knjige ("Ein österreichisches Jahrhundert: 1918-2018"), koja je sažela mnoštvo značajnih datuma i dodatno ih elaborirala, poput stogodišnjice Republike Austrije, austrijskog predsjedavanja EU koje je u toku, te stogodišnjice okončanja Prvog svjetskog rata.

Pozadina događaja

Za potrebe istraživanja Nowak je vodio intervju s austrijskim dostojanstvenicima poput Heinza Fischera, Franza Fiedlera, Karla Habsburga i kardinala Christoph Schonbrunn. U bogato ilustriranom izdanju Nowak nudi uvid u često turbulentna razdoblja u kojima je ova mala država trebala pronaći

odgovarajuće mjesto među većim i utjecajnijim susjedima da bi konačno postali ono što su danas: prosperitetna i odgovorna demokratija, predan član EU i pouzdan partner u međunarodnoj zajednici.

Hubert Nowak je bio dugogodišnji urednik Landesstudio Salzburg i 3Sat televizije pod okriljem ORF-a, a bio je i domaćin TV emisije "Zeit im Bild" (ZiB). Dan nakon predavanja pred kolegama iz sarajevskog Rotaryja, posvetio se obilasku Sarajeva zajedno sa suprugom. Za Oslobođenje je rado odvojio dio vremena, a razgovarali smo o njegovom djelu, gostovanju u našem glavnom gradu, ali i današnjem trenutku male ali jake države Austrije.

O čemu govori Vaša knjiga, koja je bila povod i predavanju u sarajevskom Rotaryju?

- Knjiga prati put koji je Republika Austrija prošla tokom posljednjih stotinu godina, od proglašenja nezavisnosti pa sve do danas. Ali u knjizi se ne koncentriram na te

događaje koji su manje-više poznati, već mene kao novinara zanima pozadina svih tih događaja i kako su oni povezani. Znači, ja nisam pristupio tim dešavanjima kao historičar, već kao novinar koji je sebi postavio pitanje zašto je Austrija danas onakva kakva jeste.

Pokušao sam prikazati stubove Republike i one stvari koje tvore Austriju, a to je partijski sistem, federalizam, ustav, odnos vjerskih zajednica prema državi, itd. Tražio sam historijska opravdanja zašto je Austrija onakva kakva jeste danas.

Na šta tačno mislite?

- Evo uzeću za primjer federalizam - Austrija je država federalnih jedinica, saveznih država i jedne centralne vlade. Ono što je tu ključno je da te savezne države imaju jako izraženu vlastitu svijest o identitetu i za njih ta samosvijest ne počinje 1918, kada je oformljena Austrijska Republika, već ona često seže nazad sve do srednjeg vijeka. Ta činjenica u neku ruku objašnjava način funkcioniranja austrijske države na način koji je vjerovatno drugačiji od onog koji bismo očekivali ako bismo pogledali samo austrijski ustav.

Apsolutno uništeni

A druga stvar, recimo, koja je bitna je da danas jedva iko razumije zašto su 1918. svi mislili da se Austrija treba spojiti sa Njemačkom. Objasnjenje za takvu naklonost također pronalazimo u historiji. U vrijeme kada je Napoleon napao to područje, Pruska, Austrija i Bavarska stvorile su neku vrstu osovine kako bi se odbranile. Unutar Monarhije također se uvijek govorilo o

Habsburška monarhija nije bila samo evropska velesila nego i svjetska. Tako da je 1918. godina značila i jednu veliku psihološku, egzistencijalnu i krizu identiteta kod građana

Nowak na mjestu na kojem su se sreli Ferdinand i Princip / DIDIER TORCHE

Nowak: Evropa mora pronaći zajednički jezik / DIDIER TORCHE

“njemačkom narodu” i o “njemačkom jeziku”, a ne o Austrijancima. Takva situacija je bila i nakon raspada Monarhije, kada se Austrija smanjila na jednu desetinu svoje veličine. Jednostavno su mislili da su premali da bi preživjeli i da se moraju spojiti sa Njemačkom kako bi se održali u životu.

Kakvog je to ostavilo traga na stanovništvo?

- Mislim da je zapravo veliki problem kod raspada Habsburške monarhije bio da su se ljudi tada mogli ponositi činjenicom da su bili ne samo evropska velesila nego i svjetska velesila. Pod Maximilijanom sunce kao da nije ni zalazilo u tom ogromnom carstvu, tako da je 1918. godina značila i jednu veliku psihološku, egzistencijalnu i krizu identiteta kod građana. Nije se radilo

samo o tome “kako ćemo preživjeti” nego je to bila i jedna duboka emocionalna kriza: jer oni nisu samo izgubili taj rat, oni su apsolutno uništeni, postali su nebitni, reducirani i taj emocionalni aspekt krize je ostavio velikog traga na stanovništvo.

Na koji način se Austrija uspjela vratiti iz te krize?

- Ponajprije zajedništvom. Osim toga, možemo govoriti i o jednoj vrsti katarze koja je nastupila nakon užasa Drugog svjetskog rata i svega što je donio nacionalsocijalizam. Nakon toga, Austrija je morala da stane, da promisli o svemu što se dogodilo, ali i da shvati da takav put ne može da se nastavi.

Evropa nema alternativu

Mnogi mislioci su pitali da li je čovječanstvo sposobno da uči iz

historije i svojih iskustava. Svi mi sigurno nismo naučili dovoljno, jer dokaz su ratovi do kojih još dolazi i dolaziće, ali Austrijanci su naučili mnogo iz svoje historije, posebno iz perioda između dva svjetska rata.

Nakon užasa koje je donio nacionalsocijalizam, Austrija je morala da stane, da promisli o svemu što se dogodilo, ali i da shvati da takav put ne može da se nastavi

Naime, naučili smo da ne smijemo raditi jedni protiv drugih, nego moramo raditi zajedno za boljitak države. Političke partije su shvatile da sukob vodi ka samouništenju i da moraju zajedno da grade zemlju. Druga stvar je da smo imali veliku međunarodnu pomoć, bez koje sigurno ne bismo uspjeli ostvariti to što jesmo.

Knjiga je prepuna tih činjenica - koliko Vam je trebalo da je pripremite i napišete?

- Pa, da bi došlo do jedne ovakve publikacije, treba potrošiti zaista mnogo vremena. Sam čin pisanja ne traje dugo, ali priprema za to pisanje je trajala nekoliko godina. Izvorna ideja je bila jedan TV serijal koji sam želio raditi, ali to se nije realiziralo pa sam pristupio pisanju knjige. Ono što je bilo najteže je

kako koncipirati knjigu, jer već postoje historijske knjige koje se bave istim temama.

Također je trebalo i zainteresirati čitatelje nekim drugačijim pristupom, te sam tako i odabrao novinarski pristup. Sada je to sigurno jedina knjiga koja obrađuje sve ove događaje na novinarski način.

Da li još gajite želju da realizirate TV serijal?

- Ne, odustao sam od toga čim sam pristupio pripremanju knjige. Ona u ovakvoj formi svakako sada nije ni adekvatan predložak za ekraniziranje, a s druge strane, da je došlo do realizacije televizijske serije, i knjiga bi izgledala drugačije. Knjiga je svakako i potpuno drugačija od onoga što sam zamislio za televiziju, tako da sam tu ideju ostavio iza sebe.

Kako je došlo do saradnje sa sarajevskim Rotaryjem?

- To je ustvari rezultat mog predavanja u jednom Rotary klubu u Austriji, gdje smo prikupljali novac za projekat sarajevskog Rotaryja. Tada su me i pozvali da dođem ovdje i da predstavim svoju knjigu.

Kakve utiske nosite sa predavanjima u Sarajevu?

- Moje iskustvo je bilo dosta drugačije nego što sam mislio, jer se ovdje ta 1918. percipira potpuno drugačije nego u Austriji. Ovdje ta godina više označava završetak rata, dok se u Austriji više taj datum veže za početak Austrijske republike. Ali, tu se više radi o opažanju nego o nekom iskustvu. Osim toga, shvatio sam da male zemlje imaju i dosta sličnosti, iako je Austrija razvijenija, u Evropskoj uniji je i slično, za razliku od Bosne i Hercegovine. Za nadati se da će kroz dobru saradnju i kvalitetne političke poteze i Bosna i Hercegovina što prije postati članica Evropske unije.

U BiH se 1918. percipira potpuno drugačije nego u Austriji. Ovdje ta godina više označava završetak rata, dok se tamo taj datum veže za početak Austrijske republike

Da li zaista vjerujete da je to izvjesno?

- Jase tome jako nadam, ali, naravno, ne mogu da procijenim do koje mjere će Bosna i Hercegovina uspjati ispoštovati sve ono što se od nje traži u smislu približavanja Evropskoj uniji. Ali, definitivno iz austrijske perspektive, naši političari žele vidjeti zemlje Zapadnog Balkana u EU, međutim, i sama EU sada ima svoje probleme, a njen rast, kao što se pokazalo, donosi dodatne i komplikacije. Prvobitnih šest zemalja se lako moglo dogovoriti, dok je sada to puno teže sa 28 država članica.

Međutim, Evropa mora pronaći neki zajednički jezik jer nema alternative zajedničkom nastupu prema ostatku svijeta. BiH je u tom smislu svakako dio ovog kontinenta i Evropa mora računati na BiH kao člana te zajednice.